

ՈՂՋՈՒՅՆ ՆՈՐ ԲԱՅԱԿԱՆ ԿՈՑԵՎՈՐ ՄԵՄԲԵՐՆԻՆ

«Էջմիածին» ամսագրի անցյալ տարվա վերջին հոկտ. նոյեմբ. դեկտ. միացյալ համարում մեծ դոհունակությամբ կարդացինք ծանուցում Ս. Էջմիածնի նոր բացվելիք հոգևոր ճեմարանի ընդունելության պայմանների մասին: Ուրեմն արդեն իրականություն է, որ Հոգևոր ճեմարանը շուտով կբացվի և կգործի այն ծրագրով, որ մեր հոգևոր բարձր իշխանությունը կառավարի: Ելնելով ընդունելության պայմանների այն կետից, որ ճեմարան կարող են ընդունվել թե միջնակարգ և թե բարձրագույն կրթություն ստացած անձինք, պետք է ենթադրել, որ նոր ճեմարանը մասնագիտական բնույթ կունենա, առավելություն տալով կրոնական-եկեղեցական առարկաներին, որոնք այնքան անհրաժեշտ են հոգևոր պաշտոնյաների համար՝ լինեն նրանք կուսակրոն հոգևորական, թե ծխական քահանա: Վեցամյա դասընթացը միանգամայն բավական է եկեղեցու համար կրթված արժանավոր հոգևորականներ տալու:

Մեր ներկա իրականության մեջ, երբ ունենք սեփական հայկական պետություն, երբ եկեղեցին ազատ է իր հոգևոր գործերն ինքը տնօրինելու, առավել ևս հելտանում է հոգևոր ճեմարանի գործը:

Ինչպես հայտնի է, Հոգևորւյն Գեմարան Դ. կաթողիկոսը նախկին ճեմարանը հիմնեց 1874 թվին: Ճեմարանը բաղկացած էր երկու մասից՝ դպրոցական և լսարանական: Դպրոցական բաժնի ծրագիրը համապատասխանում էր մեր մյուս թեմական դպրոցների ծրագրին, իսկ մասնագիտական-լսարանական բաժինն ունեւր երեք տարվա կուրս, այն ժամանակվա տեքմի-

նով՝ երեք լսարան: Ճեմարանավարտ ասելով հասկացվում էր մասնագիտական բաժնի ավարտման դիպլոմ ունեցողը:

Հայտնի է նույնպես, որ հոգևոր կոչում ունենալով հանդերձ Հին ճեմարանը, ինչպես և մեր մյուս թեմական դպրոցները, միայն հոգևորականներ չէին պատրաստում, այլ նաև ուսուցիչներ, մանկավարժներ, որոնց կարիքը մեծ էր հետզհետե բազմացող մեր դպրոցների համար, ուստի և մանկավարժական առարկաները բավական մեծ տեղ էին բռնում նրանց ծրագրում:

Մենեք արդյոք այժմ այդ պահանջը: Իհարկե ոչ, որովհետև այժմ հանդամանքները միանգամայն փոխվել են: Մենք ունենք պետություն, ապրում ենք պետական կյանքով և մեր բազմազան կարիքները հոգում է մեր պետությունը իր բազմաթիվ և նույնպես բազմազան կրթական միջնակարգ և բարձրագույն հաստատություններով: Դրանից հետևում է, որ նոր բացվելիք Հոգևոր ճեմարանի առաջ դրվում են միանգամայն նոր պահանջներ, միանգամայն նոր պարտավորություններ, որոնք բղխում են մեր եկեղեցու նոր և ազատ իրադարձություններից— մեր եկեղեցու համար պաշտոնյաներ պատրաստելու, համալսարանյալ Ժողովրդին կրթված հոգևորականներ տալու պարտավորությունը: Ինչո՞վ պիտի օժտված լինի մեր այժմյան ճեմարանավարտը: Երկու գլխավոր հատկություն պետք է զարգարի նրան. եկեղեցատիրությունը և հայրենասիրությունը:

Ինչպես ամեն ասպարիզում, այնպես էլ այստեղ, հոգևոր ասպարիզում գործողը պետք է ըստ ամենայնի սիրի իր գործը,

իր պաշտոնը և մաքրապաշտ կենցաղավարութեամբ բարի օրինակ հանդիսանա իր շրջապատի համար:

Երկրորդ հատկութիւնը՝ հայրենասիրութիւնը մեր հոգեւորականների դարդը պետք է կազմի: Հայ եկեղեցու պատմական անցյալը տվել է հայրենասիրութեան օրինակներ: Հիշենք՝ Վարդանանց ժամանակվա մեծ հայրենասեր Ղեկճող Երեցին, 19-րդ դարի հոգեւորականներից՝ Ներսես Աշոտ րապիցուն և Գրիգոր Եպ. Մանուշարյանին, որոնք անձնուրաց պատրաստակամութեամբ մեծ օգնութիւն են հասցրել ուստական բանակներին Արարայան աշխարհը սարդարների լծից ազատելու համար: Հիշենք Խրիմյան Հայրիկին ու Մատթեոս Բ. կաթողիկոսին, որոնք իրենց ամբողջ կյանքում՝ արեղայութեանից մինչև կաթողիկոսութիւնը՝ հայրենիքի սիրով են վառված եղել, արեւադղ Հայաստանի և նրա ժողովրդի սիրով և հանուն այդ սիրո ամեն նեղութիւն ու դրկանք հանձն առել իրենց փշոտ աստարեղում սուլթանական թուրքիայի դաժան պայմաններում: Ներկայումս մեր կյանքում չկան դաժան պայմաններ: Սակայն անակնկալներ միշտ կարող են լինել և հայրենիքը միշտ կարող է վտանգի ենթարկվել, ինչպես ականատես եղանք, երբ Ֆաշիստական մոհամեդները դադարադրդի ներխուժեցին մեր երկիրը:

Փորձութեան աղբյուրի ժամերին հայրենասեր հոգեւորականը առաջին օրինակը պիտի լինի՝ հայրենիքի փրկութեան գործում: Հենց այս մեծ հայրենական պատերազմում Ամենայն Հայոց Հայրապետութեան Ազգայնորդ Տ. Տեղակալը հայրենասիրութեան փայլուն օրինակը հանդիսացավ հայ հոգեւորականութեան մեջ: Ամեն տեղ, թե՛ Հայաստանում, թե՛ մեր մեծ Միութեան սահմաններում և թե՛ Սփյուռքում ապրող հայատաղյալ հայութեանը հորդոր կարողաց ամեն կերպ օգնելու մեր ազատարար կարմիր Բանակին փառքով ու հաղթանակով ստարտելու իր սրբազան առաքելութիւնը՝ խաղառ ոչնչացնելու քաղաքակրթութեան կեղծ քողի տակ ծածկված

խակական բարբարոսների և միջնադարյան խաղարի ողով վարակված հոների դարչելի դոյութիւնը: Եվ ուրախութեամբ արձանագրում ենք, որ Տ. Տեղակալի կոչը ջերմ արձագանք դատվ բոլոր հայ հոգեւորականութեան և հայատաղյալների շրջաններում: Տ. Տեղակալի հայրենասիրութեան այս դեղեցիկ օրինակը պետք է համակի ամենուրեք դանկած հայ հոգեւորականներին՝ նմանվելու նրան և նրա պես ու նրա սղով դործելու: Հայրենասիրական այդ ողին վառ ու բորբոք պիտի մնա նոր բացվելիք ճեմարանի սաների մեջ: Ջերմ հայրենասիրութիւն և ուսման բուռն տենչ, այս երկու բարեմասնութիւնը պետք է դարդարեն նոր ճեմարանականին:

Հին ճեմարանը գիշերօթիկ դպրոց էր: Հարյուրավոր աշակերտներ միասին էին ապրում մի մեծ ընտանիքի պես միեւնոյն ռեժիմով: Բնականաբար նրանք հենց ուստարվա սկզբից պատանեկան հասակին հատուկ ընկերական ջերմ սիրով կարվում էին իրար հետ: Շատ հուպիչ օրինակներ են տեսել, մինչև անձնուրացութեան հատնող, որ հիացմունք է պատճառել: Այս անկեղծ ընկերասիրութիւնը, որն ընդհանրապես դեպի մարդասիրութիւն և հայրենասիրութիւն է տանում, ցանկալի է, որ բուն դնի նաև նոր բացվելիք ճեմարանում և մշտապես շաղկապի նրա նոր սաներին կյանքի բոլոր պարագաներում:

Ազատ լինելով տնտեսական ամեն տեսակի հոգսերից, բնականաբար, ճեմարանցին իր աշակերտական կամ ուսանողական կյանքի ընթացքում օրինակելի աշակերտ էր և ուսանող: Ճեմարանում ամոթ էր համարվում երկու տարի նստել նույն դասարանում, որովհետև ամեն բան պատրաստի ստանալով նա դիտակցում էր, որ պետք է արդարացնել իր վրա ծախսած դամարները ու օրինակելի աշակերտութեամբ և ուսման սկիզբի փոխարենը հատուցել: Բացի ընթացիկ դասերը բարեխղճութեամբ սովորելուց, ճեմարանցին շատ էր կարգում: Իրենց ուսուցիչների դեկամարութեամբ աշակերտները ճեմարանի գրադարանից վերց-

նում էին անհրաժեշտ դրժեր գրականության, պատմության, աշխարհագրության և այլ ավանդվող առարկաների վերաբերյալ և դրանց շնորհիվ բազմակողմանիորեն ծանոթանում թե դպրոցական և թե լսարանական բաժնում ավանդվող առարկաների հետ: Հայերենի հետ համապար ճեմարանցին ազատորեն օգտվում էր, նաև ուսանելն ընդլույս եղած հարուստ գրականությունից:

Բացի պարտադիր երկու լրիվ ժամից, 20 բույն ընդհատումով, որոնք երեկոները հատկացվում էին հաջորդ օրվա դասերը սովորելու համար (այդ ժամերը սերտողություն էին կոչվում), ճեմարանցին մընացած ազատ ժամերին ևս շատ էր աշխատում, դրում-կարդում այնքան շատ, որ դժվարությամբ էր բաժանվում գրադար աշխատանքից կամ կարդացած գրքից, երբ պարտադրաբար որոշյալ ժամին դանդը հնչելուն պես պետք է ննջարան դնար քնելու: Շատերը սովորություն ունէին առավոտները որոշված ժամից էլ ալիւի կանուխ վերկենալ և ընթերցանությամբ կամ ուսուցչի տված գրադար աշխատանքով ըզբաղվել: Երկար տարիներ մնալով ճեմարանում և վարժելով ժամերով նստել մի գրքի կամ գրադար նյութի վրա, բնականաբար այս գեղեցիկ հատկությունն այնուհետև անբաժան էր մնում ճեմարանցուց, որը լիակատար դասընթացն ավարտելուց հետո էլ կյանքի մեջ իր ընտրած ասպարեզում, մեծ մասամբ հոգեվոր կամ ուսուցչական, պիտանի և բեղմնավոր մշակ էր դառնում մեր այն ժամանակվա հոգեվոր և մտավոր անդամաւնում: Եվ մեր ջերմ փափագն է, որ ուսման սիրտ այն ծարափ ու տենչը, որ ունէր հին ճեմարանցին, փոխանցվեր նոր ճեմարանցուն:

Թո՛ղ նոր ճեմարանի սաները արդյու-նավոր կերպով անցկացնեն այն վեց տարին, որ նրանց տրվում է ուսման լիակատար դասընթացն ավարտելու համար:

Հին ճեմարանի ուսուցչական կազմի կապը իր սաների հետ շատ ջերմ էր: Ըն-

մարանի ուսուցիչները շատ էին կապված իրենց աշակերտների և ուսանողների հետ, նրանցից շատերը իրենց ազատ ժամերին դասերից դուրս ևս դալիս էին ճեմարան և հաճախակի դրուցում իրենց աշակերտների հետ: Հաճախ նրանք մասնակցում էին աշակերտական ընդհանուր դրոսանքներին գեպի ձեռնառունի մեծ անտառը կամ վաղարշապատի ընդարձակ այգիները, Քասախի, Արաբսի ալը, թարգմանիչների տունին Օչական և այլուր ու այսպիսով միապաղաղ կյանքով ապրող գիշերօթիկ դպրոցի սաների կենցաղի մեջ թաքմություն մտցնում և նրանց էլ ավելի մեծ սիրով կապում Մայր—ճեմարանի հետ: Նոր տարին ամբողջ աշակերտությունը գլխավորում էր անառնառ ուսուցչական կազմի հետ և մինչև ուշ գիշեր ուրախ ժամանակ անցկացնում ընտանեկան ու մտերմական այս հավաքություն:

Մեր ցանկությունն է, որ նոր բացվելիք հոգևոր ճեմարանի ուսուցչական խումբը նույնպես սերտ սիրով կապվի իր սաների հետ և պաշտոնական ժամերից դուրս ևս հաճախակի այցելի նրանց և իր խորհուրդներով ցանկալի ուղղություն տա ուսման ծարափով տոգորված ու միևնույն կյանքով ապրող գիշերօթիկ սաների մտքի ընթացքին:

Ավելացնենք և այն, որ հոգևոր ճեմարանը, գտնվելով Մայր-Աթոքում՝ Մ. Էջմիածնում, Արարատյան դաշտի համարյա կենտրոնում, բնության գեղեցկության տեսակետից ևս նախանձելի տեղադրություն ունի: Ընդարձակ Արարատյան դաշտը, վիթխարի Մասիսն ու հովա Արադածը և սրանց հետ շուրջպար բռնած մյուս լեռները— սրանք բոլորը միասին խաղաղ, հանդիսա տրամադրություն են ստեղծում ճեմարանում ապրողի համար: Այնտեղ հրնարավոր է ձանձրանալ, դանդաղալիկ նեղ հորիզոնից, երկարատև ամպամածությունից կամ ալիւլորդ անձրևներից: Բավական է թեկուզ մի անգամ Ներսիսյան լճի ափից

գլխուէլ աննաման, երկարատե բազմադան
 դուռներով ցոյացող ու վառվող՝ արեւմուտը,
 վերջալուսը՝ և դա երբեք չի մոռացվի
 մինչև կյանքի վերջը: Սքանչելի այս բնու-
 թյունը ևս իր բարեբար ազդեցութիւնն է
 քործում այնտեղ ապրողներին վրա:

Ի սրտէ ցանկանում ենք հաջողութիւն
 նոր բացվելիք հոգևոր ճեմարանին, նրա
 անդրամիկ սաներին ու դասախոսներին,
 որոնք մեծ ոգևորութեամբ վառված կլը-
 վեն իրենց պատասխանատու աշխատանքին:

ՀՈՎՍԵՓ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ

